

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17
 Naročnina četrletno 15 din
 za pol leta 30 din
 za vse leto 60 din
 Posamezne številke 1.50 din
 V zamejstvu celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 4. marca 1938.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17
 Poštočkovni račun:
 Ljubljana štev. 16.176
 Rokopisov ne vračamo
 Oglasi po tarifu
 Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Brez programa...

(Dopis)

Teško je z nami Slovenci! Kakor kažemo na nekaterih področjih res velike in odlične sposobnosti, tako smo pa na drugih zopet sila lahkomiselni in niti najhujši udarci nas ne izučijo. In eno tako področje je politika.

Med vsemi aktivnimi in vodilnimi politiki naše preteklosti smo imeli doslej enega samega pravega politika, to je dr. Sušteršiča (naj se nepoučeni ne začudijo, kajti zadnja beseda o njem še davno ni izgovorjena), a še ta jo je zadnja leta, nekako od tedaj, ko je postal zadnji kranjski deželni glavar, prav pošteno zavozil. Druga »velika« imena, ki se bleste ali so se blestela na zastavah naših političnih strank, so velika le dotlej, dokler ne dobimo dobre, izčrpane in kritične slovenske politične zgodovine. Da, imamo nekaj tipičnih tribunov, imamo nekaj zanešenjakov, imamo celo vrsto političnih malikov, za katere se pa zaman vprašujemo, v čem naj bi prav za prav obstajala njih veličina. Imamo vsega tega po nekakšnem — le resničnih politikov nismo imeli in jih nimamo.

Še več: niti slovenskega političnega programa nismo imeli nikoli in ga nimamo še danes. V tem pogledu smo morda edinstven narod na svetu, vsaj med kulturnimi narodi. Saj je res, da smo si ga skušali že večkrat ustvariti, a kdo na svetu se je zmenil zanj. Leta 1848. ga nam je ustvarila skupina dunajskih rodoljubov z zahtevo po zedinjeni in avtonomni Sloveniji, a je ostal »glas vprijočega v puščavi«, po revoluciji so ga pa položili oče Bleiweis med stare spise. Potem smo ta program na posebnem zboru leta 1870. dopolnili z oblikovanjem našega razmerja do pojavljajočega se jugoslovanskega vprašanja, a zvedeli so za obstoj takega »programa« komaj tisti redki z »dobrimi stiki«. Proti koncu preteklega stoletja so potem nastale še danes vodilne slovenske politične stranke in so se v začetku tekočega stoletja razmahnile, ustvarile so si, vsaj SLS, svoj moderen strankarski program, nikoli pa ni padlo nikomur v glavo, da potrebuje tudi narod kot celota svoj popolnoma jasen in nepremakljiv program in cilj, kateremu bi se morala brezpogojno podrediti vsaka stranka. Zato nas je našla tudi svetovna vojna, ta najusodnejši trenutek novejšje zgodovine — brez programa, kar se je seveda potem tudi moralo bridko maščevati nad nami.

Pa — »majniška deklaracija«? Ne, to sploh ni bil pravi program, temveč le geslo, ki je sicer razgibalo ves narod,

Kvečjemu bi do neke mere lahko imenovali nekak političen program ustavni načrt SLS iz l. 1921., ki je vnovič močno razgibal vse ljudske plasti, a tedanje zastave so kmalu povili in jih nadomestili z golim taktiziranjem. Nazadnje smo si formulirali l. 1931. vprav lakonično stiliziran narodni politični program, ga raztrosili v tisočih izvodih med ljudstvo, a — žalostna je bila njegova usoda. Enim je celo služil za ovajanje našega naroda na »merodajnih« mestih.

Tako smo stali Slovenci do današnjega dne sploh brez vsakega političnega programa. Ne, ni res! Skušnje povojnih let so ga nehoti zanetile v duši vsakega Slovenca, vsak ga nosi s seboj, vsi vemo zanj, vsem je na jeziku, v vsakem vre naravnost z elementarno silo, toda »uradno« smo dejansko brez njega, nobeden »merodajnih« zanj ne ve, »slovenskega vprašanja« sploh ni in veliko zamejstvo, ki je in bo odločevalo o usodi sveta, niti za obstoj našega naroda ne ve. Tako je, in potem se še čudimo, če neizbežno drvim v prepad, politični in gospodarski.

Še več: po skoraj sto letih lastnega »političnega življenja« nismo ostali le sploh brez vsakega političnega programa, temveč pozablamo kar na vsej črti tistih nekaj načel, ki so nam jih ustvarili naši očetje. Do prevrata je bil izven obravnave vsaj naš narodni obstoj, po prevratu so ga pa začeli mnogi gladko tajiti ter hočejo za

vsako ceno ponizati naš narod v neko pleme, ki ima trenutno še lastno narečje, a ga je treba prej ali slej likvidirati.

mestih gre vse gladko in neovirano naprej. In tudi za demokracijo smo bili včasih. Več kot 30 let je bila demokracija nekaj tako samo ob sebi umevnega, da o njej sploh ni nihče več razpravljal; v zadnjih letih smo previdno zvlili tudi svoja demokratična jadra in smo le še za — »postopno demokracijo«. In tako dalje.

Životarili smo kot narod do danes brez političnega načrta, uspeh vsega našega povojnega politikarjenja je pa ta, da smo ostali nazadnje celo brez vseh načel in živimo od golega taktiziranja brez vsebine in cilja, a vsebina vsega našega političnega življenja je vihtenje kadilnice pred nekaterimi maliki. Kam naj to vodi in kakšen bo konec take »politike«? V 60 letih smo imeli silnega kladivarja Levstika, ki je vsaj v mladini budil odpor proti brezprogramnosti tedanjega našega političnega besedarjenja, na prelomu stoletja je skušal dr. J. Ev. Krek uveljaviti nekatera načela in l. 1915. se je oglasil vsaj Cankar ter edini spregovoril trezno besedo tudi o tedaj aktualnem političnem vprašanju, v vsej povojni dobi nimamo očitno nikogar, ki bi čutil, da smo navzlic celemu tucatu bolj ali manj priznanih voditeljev nazadnje zapravili in likvidirali še tisto borno dediščino, ki so nam jo zapustili naši očetje. Naravnost uničujoča je namreč naša današnja službena politič-

Dr. I. Š.:

Primer Dobovišek

Vstop dr. Rudolfa Doboviška v »narodno skupščino« je bil izvršen v okolnostih, zaradi katerih utegne oživeti na novo in posebno med Hrvati zaničevalna skepsa, ki je Hrvati glede Slovencev ne prikrivajo. Slabi glas Slovencev v politiki utegne zrasti za nov razlog. Ta slabi glas je otrok mravnstveno zavrženega političnega oportunitizma poklicnih politikov iz Slovenije, ki so v imenu pri tem nedolžnega slovenskega ljudstva razglasili politiko jezika na tehtnici v sporu med Srbijanci in Hrvati, politiko, ki potegne vedno in brez pomisleka s tistim, pri katerem je večja teža, večja navidezna korist.

Prijazno so mi stregli v preprosti trgovinici v Splitu, dokler nisem na vprašanje povedal, da sem Slovenec. Kakor bi bil odrezal, se je trgovec ohladil in pohitel, da se me je nemudoma otresel. Zato, ker sem povedal, da sem Slovenec! Trgovcu, ki je bil Hrvat, se je zdelo to tako, kakor da sem mu rekel, da sem Lazar, ki ne zna drugega, kakor beračiti za drobtine. Tak dogodek pouči mislečega človeka, v kakšen glas so nas spravili tisti, ki so si prilastili vlogo predstavljanja slovenskega ljudstva, ker jim je dovolil srečen slučaj, da so sami skovali postave, po katerih jih je smelo slovensko ljudstvo »izbirati« ali pa celo kar »priznati«.

Če smo realisti, ne smemo Slovenci prezirati skušnje, da nas tisti, ki se jim vsiljujemo s svojo podrepiško službo, zaničujejo, tisti pa, ki jim s svojim podrepištvom škodujemo, sovražijo in zaničujejo hkrati. Če smo realisti, se moramo zavedati, da smo samim sebi dolžni zaradi take politične preteklosti v tej državi z dejanji, nikoli več s samo besedo dokazati predvsem Hrvatom, da se čistimo, da postajamo drugačni, predvsem pa razbremeniti narod od krivde, ki si je ni nakopal sam, temveč so mu jo naložili poklicni »politiki«.

Iz tega razloga smo dolžni pred samim seboj povedati svoje tudi k primeru dr. Doboviška, česa je treba, da ne bo spet slovensko ljudstvo nosilo nasledkov njegovega dejanja.

Dr. Dobovišek je bil izvoljen 5. maja 1935 na seznamu dr. Mačka v šmarnem okraju. Izšel je iz bojovniških krogov, ko bojovniki še niso bili

Opozarjamo na javno predavanje

g. Edvarda Kocbeka

o vprašanju malih narodov
 kibovtorek 8. marca v Beli dvorani, „Uniona“

na bilanca:

Toda — k sreči je to le »službena« bilanca vsega povojnega politikarjenja naših poklicnih politikov, kajti dejansko morda še nikoli v naši politični zgodovini ni živel v vsem narodu tako jasen političen program kakor danes, zato je le vprašanje časa, kdaj bo buknil na dan z vso svojo elementarno silo.

Da bi nas le tok svetovnih dogodkov ne prehitel, kakor nas je v usodnih letih 1914. do 1918. in da bi ne bilo prepozno. Izobraženstvo je od nekdanj in povsod dajalo smer svojemu narodu in tudi naše slovensko izobraženstvo stoji pred usodno zgodovinsko odgovornostjo.

Vsak zaveden Slovenec naj bo naročnik „Slovenije“!

na demokratičnih tleh, temveč so razširjali misel stanovščine. Šele takrat in zaradi volitev je nastala med njimi ločitev duhov, čez katero so mislili njihovi voditelji preiti ob osnovanju organizacije s pomočjo zunanjega slučaja »bojevništva«, ne da bi se bili zavedali, da je bilo to zunanje znamenje le sredstvo veliko bolj premetenega človeka, ki je hotel z njimi in za sebe vzgojiti nekakšno čredo ovčarjev proti morebitni premoči edine dovoljene stranke. Saj je znano, da je v tistem času nastajal celo načrt ustave, po katerem bi imeli politične pravice le bojovniki, in nalogo sestavljanja takega načrta je sprejel politik, ki je bil interniran.

Tak izvir dr. Doboviška je od vsega začetka kvaril užitek nad njegovo izbiro. Toda kaj hočete: ko so pa ljudje, ki so se takrat kazali Slovence, našli, da je njihovo slovenstvo združljivo celo s kandidaturom na — Jevtičevem seznamu!

Po volitvah so poslanci s seznamom dr. Mačka — z izjemo Rudolfa Pevca, ki je bil izvoljen, četudi je zbral za sebe v okraju najmanjše število glasov — sklenili, da ne odidejo v »narodno skupščino«. Dr. Dobovišek se je pridružil temu sklepu. Poznavalci njegovih osebnih razmer morajo priznati, da je bil to za njega veliko bolj požrtvovalen korak, kot morebiti za vsakogar izmed abstinenci. To naj zavoljo pravičnosti na tem mestu ugotovimo. Poznavalci njegovih osebnih razmer so se pa tudi že takrat vprašali: koliko časa bo dr. Dobovišek tvorno sposoben odreči se prejemanju poslanskih dnevnice? In po vsej pravici so dvomili, da-li bo sposoben do prvih bodočih volitev. Dvom je danes gotovost: ni vzdržal, temveč odšel je v »narodno skupščino«. In pod pritiskom gotovosti, da bo sprejelo njegovo pot pravo slovensko javno mnenje neugodno kljub upoštevanju njegovih osebnih razmer, zaradi katerih on ne bi bil smel tvegati kandidature na seznamu dr. Mačka, ker je moral poznati nevarni značaj teh razmer že takrat, je zabelil svojo odločitev še s političnimi izjavami, ki so lahko iz drugih ust upravičene, ki pa utegnejo prav zaradi tega, ker jih je on in sedaj izrekel, izpostaviti Slovence v celoti kot

Najboljši šivalni stroji in kolesa

ADLER

po izredno nizkih cenah pri tvrdki

Josip Petelinc, Ljubljana
za vodo (blizu Prešernovega spomenika)

Večletno jamstvo!

Pouk v umetnem vezenju brezplačen!

politično demoralizirano ljudstvo slabi luči, grdi sodbi.

Dr. Dobovišek je z izvolitvijo in z odločitvijo, da ne gre v »narodno skupščino«, zavzel prehodno položaj med slovenskimi politikami, za katerega smo ga lahko zavidali. Tega položaja pa mu ni dala samo izvolitev in odločitev, temveč neka zmeta, ki je nismo zakrivali Slovenci, temveč vodilni današnji politiki Zagreba! Namreč zmeta, da je dr. Dobovišek po svoji poslanski lastnosti upravičen legitimirati tiste slovenske politične toke, pri katerih je sam udeležen. Zagreb je priznaval samo tisto slovensko opozicijo, katere ud je bil dr. Dobovišek, in sicer samo zaradi tega, ker je bil dr. Dobovišek poslanec. S komer se je dr. Dobovišek sprl — in sprl se je po 5. maju 1955 s skupinami, katerih ud je bil, najmanj štirikrat! — s tistim je tudi Zagreb sklenil, najmanj kar se prijaznosti

—r.:

Za našo kožo gre

(Nadaljevanje)

O nasprotovanju prizadetih držav zoper združenje Avstrije z Nemčijo pravi: »To profinaravno prepoved je rodila izključno skrb posameznih držav, predvsem Francije in Češkoslovaške. Priključek Avstrije k Nemčiji bi utegnil premakniti umetno ustvarjena težna razmerja. Čehi se še posebno boje celo za svoj obstanek...«

Skrb imeti bi seveda smeli samo Nemci; drugi ne. Prizadeve južnih Slovanov po združitvi so mu bile hudodelstvo. Nemci v Avstriji žive v svoji državi, nikomur podložni, medtem ko so bili Slovani v Avstro-Ogrski narodi nižje vrste, brez besede pri državni upravi. Skrb Čehov je upravičena, za to imajo razlogov dovolj. Usoda slovensko-hrvaške manjšine v zasadenem ozemlju, usoda lužiških Srbov in Ukrajincev, usoda Baskov, Absincev in drugih je resno svarilo vsem. Trditev, da bo bodoči »duhovni ustroj« Evrope take skrbi odpravil, je pač samo trditev.

»Bilo bi zmotno misliti«, nadaljuje Glaise-Horstenau, »da bi se mogla prepovedati nemški Avstriji udeležba pri mirnem napredku Nemčije. Bila bi težka zabloda misel, da bi stalo ob strani

tiče. Zastran tega — nesklepčnega zrelišča Zagreba! — je bil dr. Dobovišek jeziček na tehtnici med različnimi toki slovenske demokratične opozicije! Ali ni za čistost slovenske demokratične smeri v njeni celoti korist, če je ta razlog sporov med opozicijskimi toki — odpadel? Dal kajti sedaj nima Zagreb nobenega zunanjega znamenja več, po katerem bi uravnaval svoje zrelišče v vprašanjih, katerim Slovencem pritiče pravica, da govorijo v imenu demokratičnih Slovencev, zdaj mu ostaja samo tisto pravilno naslonjalo, ki ga je priznaval za sebe, Slovencem pa odrekal: cenitev slovenskih ljudi po njih delu, ne pa po njih slučajni poslanski lastnosti! Zagreb je namreč spregledal, da priznava tudi svoje hrvaške poslance le toliko časa, dokler so zvesti hrvaški politiki in hrvaškim koristim — z dejanjem.

Še posebej velja to glede vseh poslancev, ki so bili izvoljeni 5. maja 1955. Kajti pri vseh je bila izvolitev nasledek sreče. To velja enako za poslance s seznama Jevtića kot za poslance s seznama dr. Mačka. Nad vsemi izvolitvami kraljujejo določila zakona o volitvah »narodnih poslancev«. Ta določila so pa dovoljno znana. Etični minimum iz njih nastajajočega prava prav tako.

Zato mora biti primer Dobovišek zlasti Zagrebu pouk, da se politika, njena vsebina in njena moralnost ne sme naslanjati v nobenem primeru na osebnosti, ki zadobijo po igri slučaja politično funkcijo, temveč da se mora ravnati edinole po tem, kako tiste osebnosti z dejanji ustrezajo resničnim prizadevam zastopanega ljudstva, po tem, ali se ujema dejanja teh osebnosti z osnovo, zaradi katere so bili izvoljeni, in z npravnostjo te osnove.

Nam demokratičnim Slovencem mora biti primer Dobovišek priložnost, da premostimo razpoke med nami samimi, ki so v nemali meri — dasi po krivdi Zagreba in njegove zmote — nastale v slovenski demokratični opoziciji zaradi bivše navzočnosti dr. Doboviška. To je za naš glavna stvar.

6 milijonov Nemcev male države Avstrije, če bi Nemčija — za kar manjkajo trenutno vsi pogoji, in pred čemer nas Bog varuj — bila vnovic prisiljena, da preizkusi svojo vojaško moč. V taki uri stiske bi stali tam, kamor bi jim velevala njihova kri, njihova čast, njihova preteklost in tisočletna skupnost usode, ne samo alpski Nemci. V skušnjavo bi morda prišlo še tri milijone drugih rojakov, ki bi sledili temu zgledu in se s tem ravnali po nauku svojega vrhovnega državnega glavarja, ki pravi, da je le ena veleizdaja: veleizdaja zoper lastni narod.«

Južnim Slovanom leta 1914. ni bilo dovoljeno upreti se avstro-madžarskemu nasilju, tu pa obljubljala Glaise-Horstenau Nemčiji ne samo avstrijske bajonete, nego tudi pomoč »še treh milijonov drugih rojakov«. Kje so ti »drugi rojaki«, vemo prav tako dobro, kakor on. Pa še hujska jih in opravičuje, češ: Vrhovni državni glavar uči, da je le ena veleizdaja: veleizdaja zoper lastni narod.

Kaj

Nekaj pogledov nazaj

Spisal Hinko Sevar. — (Dalje.)

Redki so postali častniki, ki so se potrudili, da bi razumeli moštvo v njegovem jeziku. Bilo je celo slovenskih, ki so se sramovali svojega pokolenja. Mnogi so se spozabili, da so potujčili še svoja imena. Slabemu zgledu sledeči so začeli še podčastniki po pisarnah nemčiti imena vojakov. Globočniki so se spreminjali v Globotschnigge. Klančniki v Glantschnigge. Povelja so prevajali le najvažnejša, površno, malomarno; navadno so to prepustili kakemu podčastniku, ki se je večasi iznebil takih, da je zavijalo po trehuhu. Windischer Trottel, Wasserkroat, Böhmischer Powidel so postali vsakdanji naslovi. A ti so bili še »dostojni«; bilo je namreč še dosti hujskih.

Komisni prevod vojaške kazenske postave je postal že kar prislovičen: »Kdor dezertira, bo štrafan skozi ustreljajne...« Zraven stoječi častnik se je navadno zaničljivo smehljaj. Če je bil podčastnik dostojen in je rekel »kaznovan«, ga je častnik ustavil: Povejte tako, da bodo razumeli vsi, tudi kmečki troltli...« Posebno radi so sramotili slovensčino, kadar je bil med moštvom kak razumnik.

Spominjam se od leta 1890. dalje, da je bilo na vsakoletnem kontrolnem shodu vojaških obvezancev na prvem mestu opozorilo: Na poklic se mora vsakdo oglasiti s »hier«; kdor se bo s »tukaj« ali drugače, bo kaznovan zaradi upora po vojaški kazenski postavi. Opozorilo je bilo kakor sramoten žig, v nas je zavrelo, toda morali smo molčati. Na Češkem je prihajalo zaradi tega večkrat do hudih izgrediv, ki so odmevali celo v parlamentu. Po posameznih krajih so se oglašali vsi z »zdě«, namesto s »hier«. Češko sokolstvo je vzgajilo trde bojevne v demokratičnem duhu, ki ni klonil niti

v najhujšem viharju svetovne vojne. Delo češkega sokolstva pa bi bilo zastoj, da mu ni stal ob strani zaveden ljudskošolski učitelj.

Takrat so se praške zaradi »zdě« zdele nepomembne, vendar je mnogi romal zaradi njega v večmesečno trdnjavo ječo. Pogumni možje so tvegali to žrtev, verujoč v lepšo prihodnost svojega naroda. Taki navidezno malotni dogodki so kovali že v miru značaje, ki so pozneje vzdignili ves narod, da je vzel sam svojo usodo v roke. V svetovni vojni češki vojak ni maral nositi svoje glave na sejem za tujega gospodarja, ni mu bilo do pohvale cesarskega Dunaja — celi polki so prehajali z godbami in vihrajočimi zastavami na rusko stran, od koder so se potem vrnili zmogovito s »tatičkom« Masarykom na čelu. Današnja Češkoslovaška je delo malih ljudi.

Radetzky je bil zadnji avstrijski general, ki je razumel svoj posel. Moj oče mi je večkrat pravil o njem. Po povratku iz Krivošije je gledal nanj drugače. Prej ga je imel pod vplivom raznih bajk tudi on za »očeta vojakov«. Pomenki s Hrvači-Morlaci v Dalmaciji, občevanje s Čehi, pa tudi razgovori z domačimi Italijani, so mu ga prikazali v drugačni luči.

Posebno hudo je bilo leta 1848., ko so vsilili Radetzkyemu nadvojvoda Franca Jožefa, poznejšega cesarja. Branil se ga je na vse kriplje, pa ni pomagalo. Z njim so mu nakopali novo veliko skrb. Mnogo vojakov je moral dati samo za njegovo varstvo. Franc Jožef je videl vojsko samo od daleč. Sprehajal se je daleč zadaj na varnem in si gladil lase. Tiste dni je bil Radetzky zelo nervozen; motilo ga je tudi, ker je moral opustiti svoje vsakdanje navade, pa se posvetiti mlademu gospodu. V šoli so nas pozneje učili, da se je bojeval Franc Jožef neustrašeno v prvih vrstah, izpostavljajoč svoje dragoceno življenje za blagor avstrijskih narodov.

bi rekel Glaise-Horstenau, kaj nemški tisk, če bi kaj takega napisal kak koroški Slovenec, lužiški Srb ali Poljak v vzhodni Prusiji?

Vrhovni državni glavar, ki se nanj sklicuje Avstrijec Glaise-Horstenau, je bil l. 1950. v Avstriji, kakor še danes, Miklas, v Nemčiji pa Hindenburg. Na katerega je mislil, na Miklasa, ali na Hindenburga? Besede o veleizdaji, ki jo navaja, ni izrekel ne prvi ne drugi, ampak nekdo tretji, ki tedaj še ni bil na oblasti ne tu ne tam. Poudarek leži na oznaki »vrhovni«; Glaise-Horstenau torej misli na nekega nad Miklasom in Hindenburgom...

»Pogoji«, ki so leta 1950. »trenutno manjkali«, so sedaj v veliki meri izpolnjeni. Na oblast je prišel v Nemčiji kljukasti nacizem. Nemčija je oborožena do zob. Zakaj tudi o tem ne more biti dvoma, da je mislil Glaise-Horstenau s svojimi »pogoji« na topove, in ne na maslo. Želja po »vrhovnem državnem glavarju« je izpolnjena šele do polovice; poskus julija 1954 je spodletel. Nemara je sestanek v Berchtesgadnu premaknil nazadnje tudi to zadevo z mrtve točke.

Le naivnež bi verjel, da sestanek ni bil skrbno pripravljen. Ideološko je obstajalo soglasje že dolgo, manjkal je le še pripraven trenutek, ki bi dal dogodku primerno okolje. Kako se ustvarjajo potrebna razpoloženja, za to je v Franciji na izbiro vzorcev iz najnovejšega časa. Minila je doba doslej običajnih diplomatskih sredstev; fašizem je iznašel nove načine. Prišli smo v dobo iznenadenj in prevar, skoraj smo se že privadili dovršenih dejstev. Polkovnik Lawrence se pojavlja v novih izdajah.

Schuschnigg je sam iznenaden. Na seji vodstva »Domovinske fronte« je udaril ob mizo: »Nisem prišel, da bi se z vami prepiral; če bi vi vedeli to, kar vem jaz, bi ravnali enako...« Pomembne besede, iz katerih se da sklepati, da se je vdal grožnji. Kaj prav za prav je bilo dogovorjeno na sestanku, Hitler v nedeljo ni povedal; kaj več najbrž tudi nismo zvedeli od Schuschnigga predzadnji četrtek (24. t. m.). Mogoče so torej samo domneve, ki pa po dosedanji praksi in izkušnjah ne morejo biti daleč od resnice.

Protestna zborovanja v Avstriji ne pomenijo mnogo, razen da množice odklanjajo fašizem. Ventil, ki je zdaj odprt, bo kmalu spet zamašen. Množice mislijo in delajo odkrito, oblastniki mislijo in delajo drugače. Soditi po časopisju, da so široke ljudske množice za fašizem in stanovščino, bi bila huda zmeta. Kjer ni svobode, časopisje ne more biti merilo za ljudsko nastojenje. Avstrijske množice so nastrojene demokratično; če je videti, kakor da je narobe, je pač le zato, ker ima nacizem na razpolago bogata tvarna sredstva, povrh pa močno zaslonbo povsod v fašističnem tisku.

In mi? Uganjamo krajevno politiko, kakor pred 50 leti. Gremo se liberalce in klerikalce, prilizovalce in nevoščljivce. Iščemo dlako v jajcu, podtikamo drug drugemu hudodelstva, ovajamo se in preganjamo, izmenoma tiščimo drug drugemu usta. Zasljepljeni od najnižje maščevalnosti ne vidimo na bližnjem ničesar dobrega; malote pretiravamo, večamo jih do skrajnosti, resnici ne damo do besede. Oblasni smo do smešnosti, strežemo le svoji oholosti. Poslužujemo se sredstev, ki smo jih še včeraj kleli v dno pekla. Naše obzorje ne sega čez vaški plot.

Nemške želje so še vedno tiste izpred vojne. Na Jadran! V Bagdad! Na Vzhod! Tisti, ki jim zapira pot, je še vedno Slovan na svoji zemlji.

Le nam Slovanom je usojeno, da jim nasedamo, da se pripravimo in bijemo med seboj —

Iščemo vse, kar nas združuje; le nič, kar bi nas združevalo.

* * *

Sestavek je bil napisan neposredno po govoru Hitlerja v Krollovi operi, ko še niso bile znane razne okoliščine, ki predstavljajo berchtesgadenski sestanek v jasnejšo luč. Zaključek v sestavku je kljub temu pravilen, čeprav bi se morda zdelo, da je nekoliko prepresimističen. Poznejši dogodki zahtevajo, da se še pobavimo s sestankom.

Hitler bi bil moral govoriti 30. januarja, na dan 5. obletnice prevzema oblasti po nacistih v Nemčiji, toda je preložil, ne da bi navedel vzrok, sklicanje »parlamenta« na 20. februar. Morda se nekoliko približamo pravemu vzroku, če se ozremo na dva značilna dogodka, ki sta se odigrala med 30. januarjem in 20. februarjem: na trebljenje v vrhovih armade 4. februarja in sestanek Hitlerja s Schuschniggom 12. februarja.

To pot se zdi, da je posegla vmes »višja sila« res nepričakovano. Udar na vojsko v času, da se je zaradi tega morala preložiti seja »parlamenta«, in s tako naglico, govori za to, da je bila nevarnost velika in opažena šele zadnji hip. Par dni pozneje bi morda že bilo prepozno. Ta primer in prejšnji odstop dr. Schachta pričata nazorno o velikih notranjih trenjih v Nemčiji, zlasti pa o nezadovoljnosti industrijskega kapitala z nemškim gospodarskim načrtom in njegovo avtarkično smerjo. Če je »čiščenje« v vojski bilo nujno potrebno za obstoj vladajočega režima, se pa zdi, da je berchtesgadenski sestanek bil bolj dekoracija, nekako na-

domestilo za manjkajoče uspehe, ki naj bi hkrati ustvarilo potrebno napetost. Mnoga dejanja učinkujejo le ob primerni barvitosti in primernem prizvoku.

Preosnova avstrijskega kabineta v nacistični smeri neposredno po sestanku obeh kanclerjev kaže na zmago Hitlerja nad Schuschniggom. Prej omenjena Schuschniggova izjava na očitke voditeljev Domovinske fronte, da je izdal Avstrijo, daje slutiti, v kakšnih okoliščinah se je vršil berchtesgadenski razgovor. Brez dvoma je bil Schuschnigg postavljen pred dilemo: tako ali tako — ali zlepa, ali zgrda...

Nagel odhod Seyss-Inquarta, ministra za notranje zadeve, ki velja v novem kabinetu za izrednega zaupnika Berlina, k razgovoru s Hitlerjem, le podčrtuje pravilnost domneve, da se je Schuschnigg odločil za manjše zlo, hoteč s tem prihraniti Avstriji negotovost usode. Izpust obsojenih hitlerjevcev iz zapore, prost povratek avstrijskih nacističnih beguncev iz Nemčije in izročitev v Avstrijo pobeglih nemških protifašistov Nemčiji so nadaljnje Schuschniggove koncesije Tretjemu cesarstvu. Vrh vsega je priznal nacistom popolno svobodo dejavnosti v Avstriji pod pogojem, da ne bodo rovarili zoper ustroj države in Domovinsko fronto. Vodstvo te se je celo preosnovalo, na zahtevo so bile odstranjene mnoge osebe, na njih mesto pa postavljeni stoodstotni nacisti. Odslej morejo pristopiti v fronto tudi nacisti pod pogojem, da prej prisežejo zvestobo njenim načelom.

Vse to je predrlo polagoma v javnost že pred 30. januarjem. Hitler ni povedal v svojem govoru nič določnega. Govor Schuschnigga v avstrijskem zveznem svetu 24. februarja pa je razpršil marsikateri dvom, da si se je izražal tudi on zelo previdno. Da obstoje med obema državnikoma globoke razlike, dokazuje že dejstvo, da so Hitlerjev govor prenašale vse avstrijske radijske postaje. Schuschniggovega pa le nekaj manjših nemških. Značilne so bile številne motnje ravno na najbolj zanimivih mestih; odkod so prihajale, ni potrebno ugotavljati, ker so motili vedno eni in isti.

Schuschniggov nastop se je blagodejno odlikoval tako po svoji umerjenosti, kakor po stvarnosti, a nič manj po odločnosti, ki ni nikjer preokarila parlamentarnega bon-tona. Iz njega se da razbrati z lahkoto, da je bila v Berchtesgadenu usoda Avstrije na kocki. Poudaril je zopet zahtevo po samostojnosti in neodvisnosti Avstrije. Vsebine dodatka, ki je bil podpisan kot dopolnilo k sporazumu med Avstrijo in Nemčijo z dne 11. julija 1936, tudi on ni povedal.

Opazovalec

Zoper demokracijo = zoper pravico

Poslanec Milan Banić, izvoljen seveda na Jevtičevem nacionalnem seznamu, je govoril te dni v skupščini o senatorskih volitvah in sporazumu. Tole je med drugim povedal:

Pri vseh volitvah v savski banovini se glasuje ali za neodvisno Hrvaško ali za Jugoslavijo. Jaz sem glasoval za Jugoslavijo. Uvesti danes popolno demokracijo pomeni ne samo likvidirati režim JRZ, ampak tudi ustavo iz 1931. leta, po kateri vlada ni odgovorna parlamentu, ampak kroni. Če uvedete danes v naši zemlji popolno demokracijo, bomo imeli v najkrajši dobi prvi pravcati totalizem.

Ko ste nam priznali, da smo suveren narod, tedaj zahtevamo tudi suvereno državo. Ta sporazum nas vodi v totalizem Srbov, Hrvatov in Slovencev, in zato, gospoda, če že govorimo o totalizmu, mi Hrvatje bi bili lahko imeli totalizem tudi v drugi državi, morebiti centralizem, ki bi Hrvatom bolj šel v priklad v veliki državi, kakor v tej. Združena opozicija je s tem sporazumom streljala v hrbet stvarni vladavini in stvarni državni politiki, ki hoče pravi in pošten sporazum na osnovi koncesij Srbov, Hrvatov in Slovencev, ne samo srbskih koncesij.

Pri tem govoru je več stvari omembe vrednih. Zazdaj naj opozorimo samo na dve. Prva je ta, da se Banić imenuje na eno sapo Hrvat in jugoslovenskega nacionalista. To je protislovje v smislu in duhu jugoslovenske nacionalne miselnosti, kajti Hrvat označuje pripadnika hrvaškega naroda, obstoj hrvaškega naroda pa prav jugosloveni taje, saj so svoje dni celo prepovedali pisati o njem, kakor so tudi prepovedali govoriti o slovenskem narodu. V protislovju je tudi z jasno izraženo voljo hrvaškega naroda, ki jugoslovene izključuje iz svojega narodnega osredja, do česar ima seveda kot samobiten narod ne samo pravico, ampak tudi dolžnost, če naj svoje lastne samobitnosti ne zataji.

Druga imenitost tega jugoslovenskega govora je pa beseda o koncesijah, ki jih morajo dati poleg Hrvatov tudi Slovenci za pošten sporazum, ker da ne gre, da bi jih dajali samo Srbi.

Škoda, da ni vsaj malo oznamoval tistih koncesij, ki jih moramo dati mi Slovenci za sporazum. Najbrž je še vse to premalo, kar smo morali dati doslej; zapostavljanje slovensčine, zapostavljanje naših kulturnih vrednot in dobrin, čezmerne dajatve in tako naprej. Še novih bi bilo treba,

Geste, ki naj bi v nemale množice za državo in neodvisnost Avstrije, so pa očitno zgrešene: »Ne poznamo nacionalizma, ne poznamo socializma, poznamo le patriotizem!« je udarnica brez vsebine. Ravno nacionalizem in socializem gonita množice v desno in levo skrajnost. Za navedenim geslom pa se skriva prav tisto, kar množice odklanjajo: stanovščinarstvo, fašizem v prikriti obliki. Avstrijstvo ni nobena ideja, ki bi priklepala na sebe. Bilo bi pa lahko životvorna sila, če bi bilo obseženo v njem tisto, kar veže n. pr. švicarskega Nemca na Švico: svoboda in demokracija. Tako pa ni čudno, če se zatekajo avstrijske množice iz gole kljubovalnosti v obe skrajnosti. Tiste v sredini bo odnesel v danem trenutku vihar. Še je čas, da se avstrijski oblastniki tega zavedo, pa naravnajo svojo pot v demokratično smer.

Po berchtesgadenskem dogovoru se je Nemčija odrekla vmešavanju v avstrijske notranje zadeve, zavežavi se obenem, ne dajati nacističnim rovarjem na avstrijskih tleh neposredno ali posredno potuho. To bi pomenilo, da so avstrijski nacisti že tako močni, da lahko sami, brez pomoči od zunaj, izvedejo razne akcije in »spremembe«. Skušnje uče, da se v zmedah, ki nastanejo v takem primeru, vedno najde pravno opravičilo za posredovanje od zunaj.

(Konec prihodnjic)

VSE ZA PISARNO

dobavlja in popravlja

PRELOČ

LJUBLJANA sedaj Tyrševa 1 nasproti hotela Slon

da bi bil sporazum, kakor si ga jugosloveni žele. Sicer pa si glede vseh teh stvari ni noben Slovenec nikoli v dvomu, veseli nas pa vseeno, če nam jih naši nasprotniki tako naravnost povedo.

Tudi tista skrb za Srbe, da ne bi bili prikrajšani, jugoslovena Banića nad vse tlači. Kajti v tej državi

Ne gre torej pri pravem sporazumu za nič drugega, kakor da Srbi poslej gospodarijo s **svojimi** stvarmi in zadevami ter da se odrečejo sleherni prednosti na račun Slovencev in Hrvatov. Naj upravljajo **svoj** denar, **svoje** fonde, kakor se jim zdi.

To pa seveda ne bi šlo jugoslovenom v priklad. Kajti v službi velikosrbstva so. In zato imajo že za koncesijo nam, če bi na primer morali odstopiti slovenski delež pri skupnem denarju, da gospodarijo Slovenci z njim, pa bi hoteli zanj koncesijo. Ta pa pomeni v jugoslovenski nacionalni resničnosti ustanovitev naprave, ki vzame na drugi strani isti znesek, po močočosti še vsaj za 100% povečan, za njihove namene.

Demokracija in pravičnost — to sta dve stvari, ki sta povezani neločljivo med seboj. Kjer ni druge, tudi prve ne more biti, in seveda tudi kdor za demokracijo ni, hoče, da tudi pravice ni. Ni torej niti treba, da bi Banićev odpor proti demokraciji še posebej razlagali. Sicer ima pa Banić tudi še osebni razlog zanj. Kajti ljudje s tako miselnostjo vsaj v demokratični Hrvaški ne morejo računati na izvolitev. Ne kaže jim torej drugega, kakor da podaljšajo protidemokratičnim sestavam življenje in da se hkratu tudi predstavijo tam na drugi strani za sposobne, kadar bo demokracija kljub njihovemu odporu zahtevala besede.

Še tole naj dostavimo, da je razglasila »Samouprava«, glasilo JRZ, Banića ob tem njegovem protidemokratičnem, protihrvaškem in protislovenskem govoru za najboljšega in najstvarnejšega govornika »opozicije«.

Ni zanimanja!

»Branik« piše:

V preračunski debati se je med drugimi govorniki oglasil k besedi tudi poslanec ing. Zupančič in v svojem govoru ponavljal staro zgodbo o zapostavljanju. Ker teh stvari nihče z zanimanjem ne posluša....

Če kaj, tista beseda o manjkajočem zanimanju jugoslovenov za naše težave in bridkosti, za naše trpljenje, je tako resnična, da ne more bolj biti. »Nihče z zanimanjem ne posluša«, pri čemer je seveda treba vedeti, da nihče izmed ljudi, ki zastopajo v Belgradu jugoslovenski unitaristični državni ustroj. »Kaj hočejo spet ti Slovenci?« to je stalen odgovor pravih jugoslovenov, kadar zahtevamo pravice. In kar očitno se dolgočasijo ob takih naših zahtevah, beseda o nezanimanju je vse prekroftka. Kako bi se tudi ne, saj natančno vedo, da so v Sloveniji ljudje-jugosloveni, ki so zmeraj pripravljani, maliti in smešiti slovensko zahtevo po resnici in pravici.

Ni zanimanja za take stvari tam doli, dolgočasne so, ker jemljejo čaršiji čas, ko se ji mudi, da si dele naše dobrine med seboj. Tako uide včasih jugoslovenom po nerodnem beseda, kakor tista, da naj Slovenija zaradi svoje višje kulture več plačuje, kakor južni kraji.

Hrvati imajo prav, da so ostali doma. Kaj bi tudi tam doli, ko pa pri jugoslovenih ni zanimanja.

Nacionalno umovanje

»Braniku« ni vseč sestavek našega dopisnika o Slovincih na jugu države. Vseč mu pa ni, ker razlaga in vabi, kako bi naj ti Slovenci bili ohranjeni za svoje narodno občestvo. Pri tem ne more zatajiti svojega nacionalno pohodovskega pokolenja. Kakor nekdanji »Pohod« skuša iz priimkov resničnih ali domnevanih nasprotnikov delati razloge zase. To je način smrkavcev, ki gredo iz šole, pa na tak duhovit način izravnavajo svoje difference. Naraven nasledek umske nezadostnosti. Sicer je pa menda ta umska infantilnost bistveno oznameno jugoslovenskega nacionalizma.

Ta infantilna dejavnost pa je zapeljala »Branikovega« umskega očeta, da izvaja iz nje kratko in malo svojo »mladostnost«. Očitno v upanju, da mu kak presodnejši bralec ne bo vsake neumnosti preveč zameril. Prav res smešno pa je pri celi zadevščini, da stoji za temi »mladostnimi« izdelki človek, ki prenaša na svojih nacionalnih plečih že peti križ, in sicer še prav močno podčrtanega povrhu.

Sicer pa, kakor kdo ve in more. Naj torej nacionalni »Branik« kar naprej paradira s svojo priletno mladostjo. Kaj naj tudi dela, ko pa razlogov nima.

Nekaj »Branikove« mladostne modrosti naj pa le mimogrede predstavimo. Takole zagovarja stapljanje Slovencev na jugu:

V resnici pa to ni nič drugega, kakor ako se otroci na Gorenjsko priseljenega Dolenjca pač privadijo gorenjskega narečja.

In seveda po tej logiki tudi ni nič drugega, kakor če se otroci na Nemško, Francosko, Laško ali kamor koli preselivšega se našega človeka priuče tamkajšnjega nemškega, francoskega ali laškega »narečja«. Včasih smo Slovenci za otroke naših ljudi v tujini skrbeli s šolami, da se nam niso odtujili. Branik jugoslovenstva nas uči, kako odveč je bilo to početje. In kako je zlasti odveč, če se brigajo na primer Poljaki za to, da imajo njihovi otroci tudi v čeških ali ukrajinskih krajih pouk v materinščini.

Sicer se pa jugosloveni z vsemi takimi jalo-vostmi samo izmikajo vprašanju, zakaj vendar se mora toliko tisoč Slovencev leto za letom seliti iz svoje domovine na jug. Kajti zaradi tega, ker naša domovina ne more dajati ljudem dela in z delom kruha, nazaduje prebivalstvo Slovenije, ne pa, kakor pravi jugoslovenski »Branik«, ker »vlada menda v dravski banovini bojazen pred poroko in otroškim jokom«. Socialni in gospodarski vzroki so tisti, ki največ povzročajo padeč rojstev. Ni čuda, saj pri jugoslovenskem unitarizmu še za sedanji mali prirast ni kruha. Kajti v znamenju jugoslovenstva mora Slovenija šteti denar za to, da cvete gospodarstvo — drugod.

Tega vprašanja pa se »Branik« ogiblje. Je pač jugoslovensko nacionalen list.

Jugoslovenski pogum

»Samouprava« piše v neki polemiki s prof. Dušanom Mandjerom, ki imenuje jugoslovene med Hrvati ubežnike, da »danes ve tudi vsak politični otrok, da prinašajo osebne in stvarne žrtve na Hrvaškem samo in edino jugoslovensko usmerjeni Hrvatje ter da je treba mnogo poguma in zavednosti za to.«

Posebno mnogo take požrtvovalnosti in poguma so pokazali najbrž tisti hrvaški poslanci, ki so zaradi dnevnice šli v skupščino, ali pa tisti, ki so zaradi dobrin, ki samo vlada razpolaga z njimi, visoko vzdignili jugoslovensko misel.

Še več pa je med Slovenci takih požrtvovalnih in pogumnih mož. Kar ni, da bi podrobnosti človek našteval, samo opozorili bi, da si vsak prebere nekaj najbolj spredaj zapisanih imen pri kaki jugoslovenski organizaciji. Med slovenoborci so pa seveda sami sebičniki in strahopetci, ki imajo upravna mesta, ministrske pokojnine, dobre službe in podobne koristne stvari.

Samo za neki primer bi lahko pritrdili »Samoupravi«. Da je namreč res treba nekega posebnega poguma za to, če se kdo postavi v službo, se-

